

Nr 17

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1974: 1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till lärarutbildning jämte motioner.

1. **Vissa gemensamma frågor.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1974: 1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 355—362) behandlat vissa lärarutbildningsfrågor av allmän karaktär.

Motionerna

1974: 172 av herr Molin m. fl. (fp, c, m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en snar översyn av lärarutbildningen i blockämnena biologi, samhällskunskap och svenska,

1974: 462 av herr Gillström m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utredning om möjligheterna att försöksvis snarast utlägga speciallärarutbildning också till klasslärarhögskolorna i Gävle, Kalmar, Karlstad och Luleå,

1974: 473 av fru Rönning m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen begär att Kungl. Maj:t föranstaltar om fortbildning av skolpersonal, som arbetar med psykiskt störda barn, och att denna fortbildning utarbetas i samråd med barnpsykologisk och barnpsykiatrisk expertis,

1974: 736 av herr Andersson i Gamleby (s) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en översyn av lärarutbildningen görs,

1974: 752 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Raneskog (c) i vad avser hemställan att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts om läraryrkesförhållningens bedömning i samband med praktik i skolväsendet (yrkandet 5),

1974: 1028 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förnyad prövning av frågan om utbildningstidens längd för ämneslärare och därmed sammanhängande frågor (yrkandet 10),

1974: 1031 av fru Ekelund (c) och fru Karlsson (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att skolöverstyrelsen ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för en regelbundet återkommande fortbildningsverksamhet under sammanhängande perioder för alla lärare,

1974: 1378 av fröken Hörnlén m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att klass- och ämneslärarytbildningen blir föremål för översyn (yrkandet C 1).

Utskottet

Den första lärarhögskolan inrättades i Stockholm där utbildningen tog sin början läsåret 1956/57 (prop. 1954: 209, SU 1954: 189, rskr 1954: 393). Lärarhögskolan blev under den första tiden en försöksinstitution i vad gäller arbetssätt, organisation och studiegång. I början av 1960-talet inrättades lärarhögskolor i Malmö, Göteborg och Uppsala. Lärarhögskolan i Umeå kom till år 1967. Utbildningen vid lärarhögskola omfattade från början antingen två eller tre terminer för lärare i läroämnena och fem terminer för mellanstadiets och lågstadiets lärare. Vid vissa lärarhögskolor inrättades speciallärarlinje.

År 1968 reformerades utbildningen av klasslärare och den praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare i läroämnena. Samtidigt inrättades ytterligare tio lärarhögskolor (prop. 1967: 4, SU 1967: 51, rskr 1967: 143). Inom den nya lärarhögskoleorganisationen utbildas lärare på lågstadiet under fem terminer, lärare på mellanstadiet under sex terminer och lärare i läroämnena under två terminer. År 1971 inrättades förskollärarlinje vid vissa lärarhögskolor för utbildning av förskollärare under fyra terminer (prop. 1971: 38, UbU 1971: 12, rskr 1971: 169). Ett viktigt motiv för beslutet var att det ansågs angeläget att redan inom utbildningen av förskollärare och lågstadielärare genom olika åtgärder öka förutsättningarna för samverkan i lärarnas yrkesutövning i förskolan och på lågstadiet. Vid 1973 års riksdag fattades slutligen beslut om en till lärarhögskoleorganisationen knuten utbildning om två terminer av lärare för industri och hantverk (prop. 1973: 1 bil. 10, UbU 1973: 11, rskr 1973: 114).

Utbildningen av lärare i övningsämnena har utretts av lärarutbildningskommittén (LUK), som föreslagit en utbildning som nära ansluter till motsvarande utbildning för lärare i läroämnena. Barnstugeutredningen (BU) utreder för närvarande vissa utbildningsfrågor som avser bl. a. förskollärare och fritidspedagoger. 1968 års utbildningsutredning (U 68) har lagt fram förslag beträffande högskolebegreppet innebär samt den högre utbildningens studieorganisation och institutionella utformning, vilket förslag får vissa konsekvenser för lärarutbildningens inre organisation.

I ett antal motioner till årets riksdag har frågan om en översyn av lärarutbildningen tagits upp utifrån skilda aspekter. Samma fråga har aktualiserats av skolöverstyrelsen i en framställning den 6 mars 1974 till Kungl. Maj:t.

Breddning av lärarutbildningen

Enligt motionen 1974: 736 är det viktigt att skolan och därmed också

lärarutbildningen ständigt förnyas med hänsyn till samhällets utveckling. En breddning av lärarutbildningen anses önskvärd. Med hänvisning till att utredningen om skolans inre arbete (SIA) får betydelse för lärarutbildningens innehåll, organisation och dimensionering föreslås en översyn av lärarutbildningen. Kraven på läraren kommer att öka. Vid översynen bör man, hävdas det, mer i detalj följa upp resultaten av 1967 års lärarutbildningsreform.

Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 69) utgör skolans personlighetsutvecklande uppgift och uppgiften att meddela kunskaper beståndsdelar i en och samma helhet. Till personlighetsutvecklingen bidrar inte bara själva undervisningen och dess innehåll utan också alla de skiftande möjligheter till påverkan som arbetet och miljön i skolan erbjuder och som skolan bör utnyttja. De moment i lärarutbildningen som avser skolans personlighetsutvecklande uppgift bör enligt utskottets uppfattning förnyas på samma sätt som man förnyar lärarutbildningens ämnesstoff med hänsyn till forskningens utveckling på området.

En breddning av lärarutbildningen bör kunna ske inom ramen för nuvarande utbildningsorganisation och genom nya utbildningslinjer eller kurser.

Enligt riksdagens beslut kommer man fr. o. m. läsåret 1974/75 att vid lärarhögskolorna tillämpa utbildningsplaner som omfattar en ny praktikorganisation för låg- och mellanstadielärlinjerna samt ämneslärlinjen (prop. 1973: 78, UbU 1973: 34, rskr 1973: 274). Den starkare samhällsanknytning som denna organisation syftar till ligger i linje med den breddning av lärarutbildningens mål som berörs i motionen 1974: 736. Utskottet vill betona att det är viktigt att blivande lärare får konkret kontakt med yrkeslivets krav på olika arbetsplatser. Lärarutbildningen bör bidra till att de blivande lärarna får ökad kunskap om samhället i dess olika former.

Utvärderingen av 1967 års lärarutbildningsreform bör kunna ge svar på frågan hur läraren fungerar i skolans vardag i förhållande till den utbildning han fått och hans personliga egenskaper. Det är angeläget att denna utvärdering, som bör omfatta lärarens funktion på fältet under en längre tid, görs inte bara av dem som medverkar i lärarutbildningen utan även av dem som praktiskt verkar i skolan.

Ämnesutbildning m. m.

Även i motionerna 1974: 172, 1974: 1028 och 1974: 1378 begärs en översyn av lärarutbildningen. Liksom i den nyss redovisade motionen 1974: 736 önskas i motionen 1974: 1378 en utbildning som gör lärarna bättre rustade att utföra sitt arbete. Frågan ställs om man kan bygga upp en gemensam basutbildning i lärarutbildningen. Den rena ämnesutbildningen tas upp i motionerna 1974: 172 och 1974: 1028. Den förstnämnda motionen behandlar utbildningen i tre särskilda ämnen,

nämigen biologi, samhällskunskap och svenska, medan den sistnämnda allmänt hävdar behovet av en förstärkt ämnesutbildning. Lärarnas behov av kunskap och färdigheter i sina ämnen för att lyckas i sitt arbete stryks under.

Målet för de olika lärarutbildningarna kan skifta. Nuvarande utbildningssystem tillåter ringa variation i fråga om studietidens längd för ämne och ämneskombination i t. ex. utbildningen av lärare i läroämnena. Enligt utskottets mening måste i lärarutbildningen hänsyn tas till ämnenas olika struktur. När det gäller ämnesutbildningen vid filosofisk fakultet för lärare bör här erinras om att utbildningsutskottet i betänkandet 1973: 35 för sin del inte ville utesluta att man i ett större sammanhang kunde komma att behöva göra en översyn av utbildningstidens längd för enskilt ämne och för viss ämneskombination som avser utbildning av lärare. Ämnesutbildningen för blivande lärare bör utformas så, att det stegvisa uppbyggandet av basfärdigheter och inhämtandet av centrala fakta säkerställs.

Urval till läraryrket

Enligt motionen 1974: 752 är urvalet till läraryrket en av skolans viktigaste frågor.

Det finns för närvarande fler sökande till lärarutbildning än det finns utbildningsplatser. Urvalet sker nu på grundval av kunskaper i de ämnen som utbildningen avser. Man har ännu inte kommit därtill att man till lärarutbildning väljer ut studerande utifrån i första hand det förhållandet att de har goda förutsättningar att genom personliga egenskaper bli lämpliga lärare. Innan man funnit metoder att vid urval främst ta hänsyn till lärarlämplighet eller förutsättningar att utveckla en sådan får man gå vidare på vägen att förbättra och komplettera den hittills använda metoden, nämligen att avlänka från utbildning dem som visat sig olämpliga för fortsatt lärarutbildning. Detta kan ske på olika sätt. Den nyss nämnda praktikorganisationen med s. k. introduktionspraktik kan åtminstone i vad gäller klasslärarutbildningen ge de studerande möjlighet att på ett relativt tidigt stadium av studierna pröva sin lämplighet för yrket under ledning av erfarna handledare. Denna typ av praktik kan kombineras med ett system av åtgärder i studie- och yrkesvägledande syfte. I Uppsala planeras ett forskningsprojekt (KONSIL) som bl. a. avser att undersöka vilka effekter som nås om man i det första skedet av utbildningen kontinuerligt samtalar i grupp om läraryrket och om yrkets krav. Syftet härmed är att de studerande själva skall komma underfund med om de passar för läraryrket eller ej. Slutligen bör erinras om att fr. o. m. höstterminen 1974 arbetslivserfarenhet tillgodoräknas som merit vid ansökan till ämneslärarlinjen. Det kan vara av stort värde att vid urval till lärarutbildning fästa avseende vid sådana arbetsuppgifter som den sökande fullgjort i för-

värvsliv, föreningsliv eller liknande och som inneburit rik och varierad kontakt med människor. En viktig uppgift under den närmaste tiden blir enligt utskottets uppfattning att finna former för urval till lärarutbildning.

Samordning av grundläggande och återkommande lärarutbildning

Enligt motionen 1974: 1031 bör grundläggande lärarutbildning vara samordnad med en regelbundet återkommande lärarfortbildning så att grundutbildning och fortbildning kan bedrivas efter en samordnad plan. Även motionen 1974: 1028 tar upp frågan om en återkommande utbildning för lärare.

Enligt uppgift från statistiska centralbyrån uppgick antalet lärare (antalet individer) inom hela skolväsendet den 1 oktober 1973 till ca 114 900. Av dessa var ca 11 200 helt tjänstlediga, varav ca 2 400 för studier. I statistiken ingår skolledare och lärare inom grundskola, gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning, folkhögskolor, statens skolor för vuxna, sjuksköterskeskolor, av skolöverstyrelsen bedriven arbetsmarknadsutbildning, lärarhögskolor och skogsbrukets yrkesskolor. Av statistiken framgår vidare att av samtliga lärare i skolväsendet var ca 16 900 (14,7 procent) 50 år eller äldre, medan ca 98 000 (85,3 procent) var 49 år eller yngre.

Som framgått av det föregående finns det sedan den 1 juli 1968 15 lärarhögskolor. Den lärarutbildningsorganisation som byggts upp reduceras för närvarande successivt på grund av arbetsmarknadsläget för lärare, vilket torde leda till att befintliga fasta utbildningsresurser inte kan nyttjas fullt ut. Den nuvarande tillgången på lärare gör det möjligt att förutsättningslöst överväga hur man skall kunna kombinera en övergripande översyn av lärarutbildningen med ett försök att förverkliga idén om återkommande utbildning för lärare i skolväsendet. Mellan grundutbildning och fortbildning råder en stimulerande växelverkan, eftersom det gemensamma målet för både grundutbildning och fortbildning är att finna praktiska former för lärarna att utöva sitt yrke på ett sådant sätt, att elevernas kunskapsutveckling och sociala fostran motsvarar läroplanernas intentioner. En systematiserad fortbildning kan bidra till en ökad effekt av gjorda investeringar på skolans område. Behovet av nyutbildade lärare under de närmaste åren är förhållandevis litet. Det är enligt utskottet angeläget att man snarast löser frågan hur resurserna vid lärarhögskolorna smidigt skall kunna överföras från grundläggande lärarutbildning till fortbildning och omvänt.

Utbildning av lärare i specialpedagogik

I motionerna 1974: 462 och 1974: 473 berörs bl. a. vissa frågor som gäller utbildning av lärare i specialpedagogik.

Specialklassundervisningen har under den senaste tioårsperioden varit tämligen konstant med en omfattning av ca 90 000 veckotimmar läsåret 1961/62 och ca 109 000 veckotimmar läsåret 1971/72. 1960 års lärarutbildningssakkunniga, som år 1961 i ett särskilt betänkande föreslog en utbildning om två terminer för bl. a. hjälpklass- och observationsklasslärare samt särskollärare, förklarade samtidigt att de var väl medvetna om att starka skäl talade för en förlängning av den föreslagna utbildningstiden för ifrågavarande lärarkategorier. Behovet av en förstärkt utbildning för lärare i bl. a. hjälp- och observationsklasser samt klasser i särskola kvarstår.

Kungl. Maj:t har den 1 mars 1974 meddelat bestämmelser om särskild utbildning av speciallärare med början läsåret 1974/75 vid lärarhögskolorna i Jönköping, Karlstad och Umeå. Enligt utskottets mening bör emellertid övervägas om inte jämväl den hittills anordnade utbildningen av speciallärare bör utökas.

Utskottet tar under punkten 8 i detta betänkande upp åtgärder för viss lärarfortbildning på specialundervisningsområdet.

Av skolöverstyrelsens katalog över fortbildningskurser för år 1974 framgår att fortbildning anordnas även för sådan skolpersonal som inte är lärare, t. ex. elevvårdspersonal. Vidare anordnas viss fortbildning för speciallärare. Det bör även erinras om att Svenska kommunförbundet bedriver en omfattande fortbildningsverksamhet för skolpersonal.

Slutsats

Vid behandlingen av de i det föregående redovisade motionerna har utskottet kommit till slutsatsen att lärarutbildningen bör bli föremål för en övergripande översyn. Vad utskottet anfört beträffande en sådan översyn i vad gäller lärarutbildningens breddning, ämnesutbildning, urval till läraryrket, samordning av grundläggande och återkommande lärarutbildning samt utbildning av lärare i specialpedagogik bör riksdagen som sin mening ge till känna för Kungl. Maj:t.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1974: 172, 1974: 462, 1974: 473, 1974: 736, 1974: 752 yrkandet 5, 1974: 1028 yrkandet 10, 1974: 1031 och 1974: 1378 yrkandet C 1 anfört beträffande en övergripande översyn av lärarutbildningen.

2. Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Lärarhögskolorna: Driftkostnader. Kungl. Maj:t har under punkterna F 1—F 2 (s. 363—368) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att inom ramen för beslutad utbildningskapacitet anordna särskild utbildning på låg- och mellanstadielärlinjerna för behöriga personer med finska som modersmål,

3. till Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 171 338 000 kr.,

4. till Lärarhögskolorna: Driftkostnader för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 32 441 000 kr.

Motionerna

1974: 475 av herr Strindberg m. fl. (m, s, c, fp, vpk) vari hemställs att riksdagen beslutar att en förskollärlinje om 30 intagningsplatser inrättas vid lärarhögskolan i Linköping fr. o. m. höstterminen 1974,

1974: 761 av herrar Norrby (c) och Eriksson i Ulfsbyn (c) i vad avser hemställan

1. att riksdagen till Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. anvisar ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 270 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 171 608 000 kr. för möjliggörande av utökad utbildning av studie- och yrkesvalsledare (yrkandet i första att-satsen),

2. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till kännna vad som i motionen anförts beträffande YRK-kurser i studie- och yrkesorientering (yrkandet i andra att-satsen),

1974: 1044 av herr Jonsson i Mora (fp) vari hemställs att riksdagen i anslutning till förslaget om ändrad intagningskapacitet för klasslärlinjen skall uttala som sin uppfattning att det beträffande utbildningen av lärare för låg- och mellanstadiet är angeläget att denna i största möjliga utsträckning bedrivs såsom decentraliserad,

1974: 1045 av herr Jonsson i Mora (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar att nio tjänster som biträdande utbildningsledare vid de mindre lärarhögskolorna omvandlas till fasta studierektorstjänster fr. o. m. budgetåret 1974/75.

Utskottet

I fråga om intagningen till lärarhögskolornas olika linjer för budgetåret 1974/75 föreslås i propositionen 1974:1 1 350 intagningsplatser på ämneslärlinje, 980 platser på speciallärlinje, 1 080 platser på mellanstadielärlinje, 912 platser på lågstadielärlinje och 510 platser på förskollärlinje. Av propositionen framgår att även icke linjeanknuten utbildning skall anordnas vid lärarhögskolorna, bl. a. 180 platser för studie- och yrkesorienteringspersonal.

I motionen 1974: 761 yrkas en i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag ökad utbildning av studie- och yrkesorienteringspersonal. Utskottet,

som erinrar om att ifrågavarande utbildning bedrivs försöksvis och ännu inte blivit föremål för en slutlig utvärdering, är inte berett tillstyrka förslaget. För budgetåret 1974/75 bör såsom föreslås i propositionen finnas 180 intagningsplatser för utbildning av studie- och yrkesorienteringspersonal.

I samma motion yrkas vidare att speciallärare, särskollärare m. fl. skall kunna genomgå en avkortad studie- och yrkesorienteringsutbildning.

Klasslärare som avslutat teoretisk och praktisk utbildning samt varit yrkesverksam på heltid i minst fem år, varav minst sex månader utanför utbildningsväsendet, är behörig att söka till utbildning för studie- och yrkesorienteringspersonal. Frågan om hur lång studie- och yrkesorienteringskursen behöver vara för den som genomgått utbildning till speciallärare eller särskollärare har nyligen slutbehandlats av skolöverstyrelsen. En avkortad utbildning skall prövas vid lärarhögskolan i Malmö. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till ifrågavarande yrkande i motionen 1974: 761.

Beträffande yrkandet i motionen 1974: 475 att en förskollärlinje skall vara inrättad vid lärarhögskolan i Linköping fr. o. m. läsåret 1974/75 vill utskottet erinra om att det ankommer på skolöverstyrelsen att i samband med de årliga anslagsframställningarna lämna förslag om på vilka nya orter sådana linjer bör inrättas. Skolöverstyrelsen har inte lagt fram något sådant förslag. Med anledning härav och då utskottet inte funnit tillräckliga skäl föreligga för riksdagen att nu fatta beslut i enlighet med yrkandet i motionen 1974: 475 avstyrker utskottet detta yrkande.

Frågan om omvandling av arvodestjänster som biträdande utbildningsledare vid de mindre lärarhögskolorna till lönegradsplacerade tjänster som studierektor tas upp i motionen 1974: 1045. Då ärendet redan aktualiserats i utbildningsdepartementet av personalorganisationerna behöver motionsyrkandet inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I samband med att intagningskapaciteten på klasslärlinjerna för budgetåret 1973/74 föreslogs minskad framhöll dåvarande departementschefen i propositionen 1973: 1 att det för skolväsendets försörjning med lärare är särskilt angeläget med en decentraliserad utbildning av lärare för låg- och mellanstadiet. Kungl. Maj:t skulle senare meddela beslut hur intagningsplatserna för dessa båda utbildningar borde fördelas mellan olika lärarhögskolor. I motionen 1974: 1044 önskas ett motsvarande uttalande för budgetåret 1974/75 i vad gäller intagning till klasslärlarutbildning.

Kungl. Maj:t har den 1 februari 1974 meddelat beslut beträffande planering av antagning för läsåret 1974/75 till bl. a. lärarhögskolornas låg- och mellanstadielärlinjer. Principerna för planeringen är desamma som under föregående läsår. Med hänvisning härtill anser utskottet

att det inte finns anledning att göra något särskilt uttalande, varför motionsyrkandet avstyrks.

Kungl. Maj:ts beräkning av medelsbehovet under förevarande anslag har inte givit utskottet anledning till erinran.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,
2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att anordna särskild utbildning på låg- och mellanstadielärlinjer för behöriga personer med finska som modersmål i enlighet med vad som förordats i propositionen 1974: 1,
3. att riksdagen avslår motionen 1974: 475,
4. att riksdagen beträffande yrkesinriktade kurser avslår motionen 1974: 761 yrkandet i andra att-satsen,
5. att riksdagen avslår motionen 1974: 1045,
6. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 1 och med avslag på motionen 1974: 761 i vad den avser medelsanvisningen under ifrågavarande anslag till *Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 171 338 000 kronor,
7. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 1 och med avslag på motionen 1974: 761 i vad den avser medelsanvisningen under ifrågavarande anslag till *Lärarhögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 32 441 000 kronor,
8. att riksdagen avslår motionen 1974: 1044.

3. Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Förskoleseminarierna: Driftkostnader. Kungl. Maj:t har under punkterna F 3—F 4 (s. 368—371) föreslagit riksdagen att

1. till Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 34 267 000 kr.,
2. till Förskoleseminarierna: Driftkostnader för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 2 139 000 kr.

Motionerna

1974: 466 av herr Nilsson i Östersund m. fl. (s) vari hemställs

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en noggrann prövning av förutsättningarna för förläggning av förkortad förskolläraryt utbildning till Strömsund,
2. att vid tillträde till förkortad förskolläraryt utbildning tjänstgöring

som assistent vid försöksverksamhet med i grundskolans lågstadium integrerad förskoleverksamhet jämförs med utbildning till barnskötare,

1974: 1371 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen till anordnandet av särskilda lägerveckor för lärare och lärarkandidater inom förskoleseminarier för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 200 000 kr.

Utskottet

Enligt propositionen 1974: 1 skall vid förskoleseminarierna finnas 2 010 intagningsplatser för budgetåret 1974/75. En förkortad utbildning av barnskötare till förskollärare med högst 144 deltagare avses dessutom komma till stånd under nästa budgetår. Vidare har som framgått av det föregående under anslagen till lärarhögskolorna beräknats medel till 510 platser på förskollärlinje. Sammanlagt kommer det således att för utbildning av förskollärare finnas 2 664 intagningsplatser vid förskoleseminarier och lärarhögskolor under budgetåret 1974/75.

Enligt motionen 1974: 466 bör förutsättningarna prövas för att till Strömsund förlägga en förkortad utbildning av barnskötare till förskollärare. Vidare föreslås att verksamhet som assistent vid viss förskoleverksamhet i förkunskaphänseende skall jämföras med barnskötareutbildning.

Av propositionen 1974: 1 framgår att den föreslagna särskilda utbildningen av barnskötare till förskollärare skall förläggas till sådana orter där försöksbarnstuga i enlighet med barnstugeutredningens modell förekommer. I dessa barnstugor tillämpas lagarbetsprincip och barnen indelas i s. k. syskongrupper. Den nu ifrågavarande avkortade förskollärläroverksamheten bygger på genomgången barnskötareutbildning. Med hänvisning till vad som anförs i propositionen avstyrker utskottet bifall till motionen 1974: 466. Utskottet vill emellertid samtidigt erinra om att kompetenskommittén (KK) arbetar med frågan om tillträde till olika slag av utbildning och om olika vägar att skaffa behörighet till eftergymnasial utbildning.

Barnstugeutredningen utreder vissa frågor inom förskollärläroverksamheten. Den i motionen 1974: 1371 aktualiserade frågan om s. k. lägerverksamhet i förskollärläroverksamheten har nära anknytning till utredningens arbete. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen 1974: 1371.

Mot Kungl. Maj:ts medelsberäkning under förevarande anslag har utskottet inte någon erinran.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1974: 466,
2. att riksdagen avslår motionen 1974: 1371,
3. att riksdagen till *Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärar-*

personal m. m. för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 34 267 000 kr.,

4. att riksdagen till *Förskoleseminarierna: Driftkostnader* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 2 139 000 kr.

4. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna F 5—F 6 (s. 371—373) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* ett förslagsanslag av 10 473 000 kr.,
2. till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader* ett reservationsanslag av 876 000 kr.

5. Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m. med flera anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna F 7—F 10 (s. 374—378) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* ett förslagsanslag av 15 685 000 kr.,
2. till *Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader* ett reservationsanslag av 1 140 000 kr.,
3. till *Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* ett förslagsanslag av 1 440 000 kr.,
4. till *Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader* ett reservationsanslag av 93 000 kr.

6. Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor. Kungl. Maj:t har under punkten F 11 (s. 378—380) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om anordnandet av kurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor,
2. till Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 17 240 000 kr.

Motionen

1974: 1037 av fru Fränkel (fp) och fru Fredrikson (c) vari hemställs att riksdagen för budgetåret 1974/75 skall besluta att tre administrativa kurser anordnas av statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (SIHUS).

Utskottet

De av riksdagen godtagna riktlinjerna för vidareutbildning av sjuksköterskor m. m. (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259) innebär bl. a. att statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (SIHUS) i fortsättningen huvudsakligen skall svara för lärarutbildning och viss kursverksamhet i anslutning till denna. Övergångsvis förutsattes dock att vissa uppgifter utanför lärarutbildningen skulle ligga kvar hos institutet.

Enligt propositionen 1974: 1 skall vid SIHUS anordnas en administrativ kurs under budgetåret 1974/75. I motionen 1974: 1037 begärs att riksdagen skall besluta att ytterligare två sådana kurser skall komma till stånd vid SIHUS under nästa budgetår.

Vårterminen 1973 anordnades för första gången vid filosofisk fakultet yrkesinriktade studiekurser i hälso- och sjukvårdsadministration och då på två orter. Vårterminen 1974 anordnas sådana kurser på åtta orter. Enligt uppgift från universitetskanslersämbetet är intresset att anordna ifrågavarande kurser vid de olika universiteten stort. Läroanstalterna beslutar själva om antalet kurser och platser. Utbildningstillfällena för sjuksköterskegruppen torde genom den geografiska spridningen av kurserna ha ökat. Med hänvisning till vad som anförts i ärendet avstyrker utskottet den i motionen 1974: 1037 yrkade medelsanvisningen för utökning av antalet administrativa kurser vid SIHUS.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att besluta om anordnandet av kurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 1 och med avslag på motionen 1974: 1037 till *Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 17 240 000 kr.

7. Särskilda lärarutbildningsåtgärder. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten F 12 (s. 381—382) och hemställer

att riksdagen till *Särskilda lärarutbildningsåtgärder* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 1 942 000 kr.

8. Lärares fortbildning m. m. Kungl. Maj:t har under punkten F 13 (s. 382—386) föreslagit riksdagen att till *Lärares fortbildning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 39 853 000 kr.

Motionerna

1974: 738 av herr Fiskesjö (c) och fru Fränkel (fp) vari hemställs att

riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en plan för utbyggnad av skolledarutbildningen upprättas med sikte på en obligatorisk entermensutbildning.

1974: 1028 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utbyggnad av skolledarutbildningen (yrkandet 11),

1974: 1407 av herr Westberg i Ljusdal (fp) i vad avser hemställa att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att särskilda fortbildningskurser anordnas för mellanstadielärare, som är intresserade av att undervisa i ämnet religionskunskap (yrkandet 2).

Utskottet

Utvecklingen på lärarutbildningsområdet är inriktad mot ett ökat utrymme för specialpedagogiska moment. Sedan läsåret 1973/74 anordnas vid några lärarhögskolor tillvalskurser i specialundervisning inom den obligatoriska utbildningens ram på låg- och mellanstadielärlinjerna.

Enligt uppgift från skolöverstyrelsen bedrivs en stor del av den s. k. samordnade specialundervisningen i skolväsendet av lärare som inte är behöriga att meddela sådan undervisning. Bristen på behöriga lärare när det gäller samordnad specialundervisning torde komma att bestå under lång tid. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att fortbildningsåtgärder snarast vidtas på specialundervisningsområdet för icke specialutbildade lärare i skolväsendet. En lärare i vanlig klass bör kunna hjälpa till rätta elever som har i varje fall enklare former av läs- och skrivsvårigheter eller beteendestörningar. De specialundervisningskurser som nyss nämnts och som ingår i den grundläggande klasslärarutbildningen för vissa blivande lärare kan vara förebild för en sådan fortbildning. Fortbildningskurserna kan utformas på olika sätt. Riksdagen bör som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande åtgärder för viss lärarfortbildning på specialundervisningsområdet.

I motionerna 1974: 738 och 1974: 1028 tas upp frågor som gäller utbildningen av skolledare. Enligt motionärerna har skolledarna och det sätt på vilket de utövar sitt yrke stor betydelse för resultatet av undervisningen i skolan. Därför krävs enligt motionerna en utbyggd skolledarutbildning.

Departementschefen har uppfattningen att fortbildningen av skolledare även i fortsättningen måste ges hög prioritet. Av propositionen framgår att nuvarande medelsanvisning för ändamålet skall räknas upp i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, vilket innebär en ökning av resurserna för fortbildning av skolledare från 1 till 1,5 milj. kr.

Utskottet har inhämtat att skolöverstyrelsen räknar med att det planerings- och utvecklingsarbete rörande skolledarutbildning (PLUS-

programmet) som på överstyrelsens uppdrag bedrivs i Linköping under vårterminen 1975 skall resultera i förslag om en särskild skolledarutbildning. Vidare avser enligt vad utskottet erfarit utredningen om skolans inre arbete (SIA) att inom kort lägga fram förslag beträffande en systematiserad fortbildning, vilket förslag, innefattande bl. a. en detaljerad plan för sådan utbildning, i stort torde tillgodose de önskemål som framförs i motionerna. Utskottet är inte berett att genom något principiellt uttalande föregripa de överväganden i ärendet som pågår, varför utskottet avstyrker motionen 1974: 738 samt motionen 1974: 1028 yrkandet 11.

Beträffande yrkandet i motionen 1974: 1407 att särskilda fortbildningskurser i religionskunskap skall anordnas för lärare på mellanstadiet vill utskottet framhålla att skolöverstyrelsen sammanställt ett särskilt fortbildningsmaterial som avser religionskunskapen på låg- och mellanstadierna. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen 1974: 1407 såvitt nu är i fråga.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført beträffande åtgärder för viss lärarfortbildning på specialundervisningsområdet,
2. att riksdagen beträffande en utbyggnad av skolledarutbildningen avslår motionerna 1974: 738 och 1974: 1028 yrkandet 11,
3. att riksdagen beträffande fortbildning i religionskunskap avslår motionen 1974: 1407 yrkandet 2,
4. att riksdagen till *Lärares fortbildning m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 39 853 000 kr.

Stockholm den 23 april 1974

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fröken Hörlén (fp), herr Johansson i Skärstad (c), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herrar Sundgren (s), Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk), herrar Gillström (s) och Forslund (s).

Reservationer

1. vid *punkten 1* (Vissa gemensamma frågor) av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med »Vid behandlingen» och slutar med »för Kungl. Maj:t» bort ha följande lydelse:

Vid behandlingen av de i det föregående redovisade motionerna har utskottet kommit till slutsatsen att lärarutbildningen bör bli föremål för en övergripande översyn. En sådan översyn med uppgift att se över hela lärarutbildningen kommer att kräva avsevärd tid. Starka skäl talar för att statsmakterna oberoende av utredningens arbete bör ta upp till omedelbar prövning frågan om utbildningstidens längd för ämneslärare i gymnasieskolan och på grundskolans högstadium liksom frågan om antalet undervisningsämnen för dessa lärare i enlighet med vad som framförts i motionen 1974: 1028. Vad utskottet anfört beträffande en översyn i vad gäller lärarutbildningens breddning, ämnesutbildning, urval till läraryrket, samordning av grundläggande och återkommande lärarutbildning samt utbildning av lärare i specialpedagogik bör riksdagen som sin mening ge till känna för Kungl. Maj:t.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1974: 172, 1974: 462, 1974: 473, 1974: 736, 1974: 752 yrkandet 5, 1974: 1028 yrkandet 10, 1974: 1031 och 1974: 1378 yrkandet C 1 anfört beträffande en övergripande översyn av lärarutbildningen samt om särskild prövning av frågan om utbildningstidens längd för ämneslärare.

2. vid *punkten 8* (Lärares fortbildning m. m.) av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med »Utskottet har» och på s. 14 slutar med »yrkandet 11» bort ha följande lydelse:

Enligt uppgift från skolöverstyrelsen pågår ett planerings- och utvecklingsarbete rörande skolledarutbildning. Även inom utredningen om skolans inre arbete (SIA) är skolledarutbildningen föremål för överväganden. Behovet av en systematiserad skolledarutbildning är stort. Även om det är tillfredsställande att förslag håller på att utarbetas vill utskottet dock för sin del understryka vikten av att en utbyggnad av skolledarutbildningen i verkligheten också kommer till stånd utan onödigt dröjsmål. Detta bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1974: 738 och 1974: 1028 yrkandet 11 anfört beträffande en utbyggnad av skolledarutbildningen,

